

Historie paličkové krajky

Jak, kdy a kde se začalo paličkovat, dnes už nikdo neví. Tajemství začátků této techniky je zahaleno do závoje mlh, domněnek a různých názorů. Textilie, oproti jiným užitkovým předmětům, které se nám z minulosti zachovaly, podléhají lehce zkáze a hmatatelné důkazy nemáme. O vzniku krajek koluje mnoho legend, pohádek a pověstí. Jedna tvrdí, že si námořník krátí dlouhou chvíli na moři a splétá krásné sítě podobné krajkám, druhá vidí v krajkách napodobeninu pavoučího díla. Ať to bylo, jak to bylo, jedno je jisté. Člověk je odnepaměti parádivý, hlavně my, ženy, toužíme po něčem novém, neobvyklém a krásném, po tom, co má ta druhá.

Představme si někdy někde nějakou ženu, která se chystá jednoho dne na setkání se svými kamarádkami a nemá zrovna nic nového na sebe. To známe ostatně i dnes. Přehodí přes sebe plátno a přemýšlí, co s tím udělá, aby byla ta nejkrásnější, nejnápadnější a nejobdivovanější, a tu je ten správný nápad: svázat neobvyklým způsobem konečky třepících se nití. A první krajka je na světě. Tento objev se už může šířit rychlostí blesku. A kde máme ty naše paličky? Možná to bylo něco podobného. Když už člověk znal způsob ukončování textilií svazováním (macramé – drhání) a různým prohazováním, byl už krůček k tomu, aby si práci ulehčil a na nitky přivázel kamínky nebo klacíky. A jsou tu první paličky i možný konec domněnkám a představám, jak to tehdy bylo.

Nejnovější poznatky posouvají **vznik krajkářství do 4. stol. n. l. (doby byzantské)**. Během archeologických výzkumů v letech 1980 – 1990 bylo na Kypru objeveno 200 kusů kostěných paliček a tento nález byl jednoznačně nazván souborem na výrobu krajek. Vznik krajkářství jako řemesla má své kořeny mnohem později a do Itálie, kolébky krajkářství, jak se již dlouho traduje, se toto řemeslo dostává díky politickým a ekonomickým změnám té doby. Skutečnost zůstává taková, že první krajky, se kterými se setkáváme, jsou namalovány **na obrazech renesančních mistrů v Itálii na konci 15. století**. Benátský mistr Vittore Carpaccio zobrazuje krajky na dámských šatech. V té době umělci kreslí návrhy pro řemeslníky, tkalce, zlatníky i krajkáře a určují módu své doby (nejznámější **vzorník modelbuch**).

Z Itálie se technika krajek (převážně šitých) rychle šíří pomocí kupců do celé západní Evropy. **Čechy** nezůstávají pozadu, technika krajek se u nás rychle zabydlí v západních oblastech a první zmínky jsou z poloviny 16. století, jak o tom svědčí

edikty zemského sněmu. Ty zakazují sedlákům nosit krajky, které jsou pouze výsadou šlechty a církevních hodnostářů.

Nejstarší krajkářskou oblastí u nás je **region Krušných hor**, kde bylo krajkářství zavedeno **v roce 1561**. Rozvoj tohoto řemesla je spojen se jménem **Barbory Uthmannové** (1514 – 1575, psáno i Uttmanová), žijící v saském městečku Annaberg. Na svou dobu to byla žena velice vzdělaná a emancipovaná, dobře se orientovala v hospodářských i politických poměrech porenasanní doby. Její otec, bohatý měšťan vlastnící doly, dal Barboře dobré vzdělání a zasvětil ji do ekonomiky. Po tragické smrti manžela v roce 1558 zůstává Barbora s dvanácti dětmi sama, přebírá manželovy podniky a věnuje se krajkářství. Mnohdy je Barbora Uthmannová nazývána zakladatelkou paličkování, což je omyl. Ona byla žena, která začala v tomto oboru cíleně a významně podnikat. Z praktických důvodů zavedla paličky s pláštíkem a stojánky pod herdle. Vyučila a zaměstnala spoustu krajkářek, a právě když bylo hornictví v úpadku, umožnila mnohým rodinám nový způsob obživy.

V 16. století paličkovalo v Krušných horách na 10 000 osob. Středisky krajkářství se zákonitě stala hornická města, jako byl **Annaberg, Wiesenthal, u nás Jáchymov, Vejprty, Kovářská, až po Horu Svatého Šebestiána**.

Dalšími důležitými středisky našeho krajkářství byly oblasti **Šumavy a Českého lesa**. Krajkářství se zde udržovalo hlavně v německých osadách (**písemné listiny císaře Rudolfa II. z roku 1587**, v nichž povoluje živnost v obci Hostouň).

Třetí, pro nás nejvýznamnější a historicky nejdůležitější oblasti jsou **Orlické hory** a jejich podhůří se střediskem krajkářství **Vamberkem**.

Téměř 300 let je krajkářství hlavní obživou obyvatelstva v horských a podhorských oblastech naší vlasti. Úpadek krajkářství je přisuzován **vynálezu paličkovacího stroje v Anglii** (počátek 19. století). Na konci 19. století se i u nás rozšiřuje levnější strojová výroba a téměř vytlačí krajkářské umění. K úplnému úpadku v Krušnohoří a na Šumavě dochází po druhé světové válce s odsunem německého obyvatelstva. Jediné místo, kde zůstává krajka živá, je oblast Orlických hor. V současné době dochází k obnově tradice krajkářství v oblastech, ve kterých řemeslo upadlo téměř v zapomenutí, např. Chomutov, Karlovy Vary, České Budějovice i jinde.

Paličkovaný kabátek s čepičkou
Zapůjčeno paní Alenou Obdržálkovou z Brna, rodinná křestní souprava
pro novorozence, předpokládaný vznik kolem roku 1920.

Paličkovaný kabátek s čepičkou

Dámské rukavičky s paličkovanou krajkou
Zapůjčeno paní Alenou Obdržálkovou z Brna.

Vsadka ze šité krajky.
Darováno paní Věrou Čepičkovou z Jihlavy

